

РЕЦЕНЗИЯ¹

на труда „Елизията в съвременната българска медийна реч“ на

СОНЯ АНДОНОВА БОЖАНИНА,

редовен докторант към Катедрата по български език на
Филологическия факултет при ЮЗУ „Неофит Рилски“ за придобиване на
образователната и научна степен „ДОКТОР“ по научната специалност
Български език, професионално направление 2.1. *Филология*, област на
висше образование 2. *Хуманитарни науки* с научен ръководител:

доц. д-р Гергана Падарева-Илиева

Съгласно Заповед № 1329 от 18.06.2021 г. на Ректора на Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, и Протокол № 1 от 30.06.2021 г. от заседанието на Научното жури във връзка с провеждането на защита на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“ по научната специалност „Български език“, 2.1. Филология, 2. Хуманитарни науки, на Соня Андонова Божанина – докторант в редовна форма на обучение към Катедрата по български език при Филологическия факултет.

Рецензент: доц. д-р **Биляна Божинова Тодорова**, Югозападен университет „Неофит Рилски“

Кратки биографични данни за докторанта

Соня Андонова Божанина е родена на 28.06.1985 г. в гр. Петрич. Завършва Професионалната гимназия по икономика и туризъм в град Петрич през 2003 г., а през 2013 г. и бакалавърска степен по специалността „Българска филология“ с допълнителна квалификация „Учител по български език и литература“ в Югозападния университет „Неофит Рилски“. През 2014 година се дипломира и като магистър в същия университет. Още като студентка проявява интерес към научните занимания

¹ Забележка: Рецензията да бъде в обем около 6-7 стандартни страници с размер на шрифта - 14, шрифт - Times New Roman, междуредие 1,5.

и участва в Националните четения за студенти и докторанти, където получава първа награда в секция „Езикознание“, а текстът на доклада ѝ е публикуван в списание „Езиков свят“. Този интерес се запазва и по-късно, като още преди да е зачислена за докторант, тя участва в конференция в гр. Томск (21-23.03.2016) и нейният доклад е публикуван същата година в руското списание „Наука. Мысль“. След избирането си за редовен докторант по научната специалност „Български език“ участва в проекти, конференции, води практически упражнения по български език за чуждестранни студенти.

Характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд на докторант Соня Божанина се състои от основна част, която е с обем 155 страници, и допълнителна част „Приложение“ от 82 страници, в което са представени в транскрибиран вид медийните текстове, които докторантката изследва в своя труд. Представени са също *Автореферат* на дисертационния труд, както и авторски статии на докторантката (три на брой по темата на дисертацията), публикувани в научни сборници и списания, *Декларация за авторство*, *Декларация за съответствие* и CV по европейски образец.

Представените трудове и документи разкриват, че Соня Божанина е изпълнила *Минималните национални изисквания* по чл. 63, ал. 1, т. 4 и чл. 69, ал. 3 на Закона за висшето образование.

Дисертационният труд, представен на нашето внимание, е с класическа структура – *Увод*, в който са представени обектът, целта и задачите на научното изследване, както и актуалността и научната обоснованост на темата, разглеждана в дисертацията; следва *Първа глава*, в която се разглеждат различните научни схващания за елизията в българската и чуждестранната литература, както и различните аспекти на елизията като езиково явление. *Втората глава* представя емпиричното изследване, което всъщност не е едно, а представя цяла серия от различни

експерименти, които, макар да са свързани един с друг, разкриват различни страни на изследваното явление; следват *Заключение, Анализ на резултатите, Библиография*. Последната част, както беше споменато, е *Приложението*. Бих искала да обърна накратко специално внимание на всяка от тези части.

Уводът (стр. 4 – 11), както беше посочено, адекватно представя актуалността на темата, нейната научна обосновааност, както и какви точно са обектът, целта и задачите на изследването, представено в дисертационния труд. Посочена е причината да бъде изследвана медийната реч, а именно фактът, че „у голяма част от обществото все още битува убеждението, че медиите са мерило за „правилен език“ (с. 4), представен е и изборът на обект на изследването – елизията. Особено достойнство на дисертацията е в това, че работата, освен своята добра теоретична обосновка, се основава и на изследване „на терен“ – изборът на обекта на изследване е следствие от резултатите от пилотно изследване, което проучва честотата на най-коментираните фонетични промени от страна на езиковедите (стр. 49), тества тяхната честота върху извадка от корпуса и установява „че елизията е с най-голяма фреквентност“ (стр. 50). Струва ми се, че обосновката за избора на елизията като обект на анализ е добре да се представи по-напред в дисертацията, още в уводната част, защото по този начин ще се представи в самото начало едно от нейните достойнства – че стъпва да базата на емпириката, на езиковия материал. Задачите, които дисертантката си поставя, са логическо следствие от избора на цел и обект на изследването.

Методите, използвани от дисертантката, а именно дескриптивният метод, методът на количествения анализ, фонетично-фонологичният метод, са подходящи за подобно емпирично изследване и помагат за постигане на резултатите.

Първата глава (стр. 12 – 47), в съответствие с традицията на подобни изследвания, е теоретична и представя някои по-общи и по-частни изследвания, свързани с елизията. Дисертантката показва добра библиографска осведоменост, използвани са множество източници, основно на български и английски език. Особено интересен е обзорът на изследванията, свързани с връзката на елизията с речевата икономия и темпа на речта.

Втората глава разкрива основния принос на дисертантката към проучването на елизията като речево явление, защото представя експерименталната част на труда. В тази глава са представени няколко различни, но взаимосвързани и отчасти произхождащи един от друг експерименти, които потвърждават някои, но опровергават други широко разпространени досега схващания както за причините за елизията като речево явление, така и за връзката между елизията и други езикови и извънезикови фактори. Изследвани са някои екстралингвистични фактори – кои лица са по-склонни към пропускане на звукове – медийните или немедийните, кои са жанровете, в които връзката на елизията е по-характерна, както и вътрешноезиковите фактори, които имат отношение към това езиково явление – позицията на думата, позицията на съкратена сричка от думата, сричковата структура и вида на сричката, ударението, изпадналите звукове, темпът на речта. Особено интересен и приносен е експериментът за определяне на средния темп на речта в българския език. Струва ми се, че при изследването на екстралингвистичните фактори има още особености, които могат да бъдат проучени – каква част от немедийните участници са в ефир в качеството си на официални лица и съответно разговорът с тях е формален, каква част са в ролята си просто на известни хора; каква част от немедийните лица са публични личности, и каква – не са; каква каква част от тях са жени, каква – мъже; има ли отношение възрастта на лицата към склонността да пропускат звукове и пр.

По мое мнение бъдещо по-подробно изследване на този социален аспект би могло да е плодотворно.

Резултатите, до които Соня Божанина стига в тази част на своята дисертация, потвърждават убеждението ми, че не бива да се преверяваме на своя езиковедски инстинкт при тълкуването на езиковите явления, дори когато разсъжденията ни изглеждат логични и обосновани. Експерименталната част на изследването предизвиква изследователите да преразгледат немалко от досегашните схващания за елизията – резултатите показват, че елизията не се среща най-често в краесловие, че тя е характерна най-вече за първата сричка, а по отношение на структурата на сричката – в онсета. Освен това най-често елизия се наблюдава в срички, които се състоят от онсет и ядро.

Оказва се също така и че елизията не се среща най-вече в консонантни клъстърни, защото най-често елизията на съгласни е в средисловие, но във вокално обкръжение. Не по-малко любопитно е наблюдението, че алегро изговорът не е най-важният фактор за пропускане на звукове в медийната реч, т.е. темпът на речта и елизията не са свързани в такава степен, в каквата се смяташе досега.

Трябва да се посочи, че експериментите са направени прецизно, на базата на представителна извадка, и са описани коректно от авторката, което разкрива нейната способност не само да събира и ексцерпира материал, но и да го подлага на анализ, на базата на който да се направят обосновани изводи.

Заключението представя най-важните изводи от експерименталната част на труда, след това е представен и анализ на резултатите.

Библиографията включва 88 заглавия на кирилица и 31 на латиница и е оформена според традицията, възприета от научната общност, и в съответствие с препоръките на НПРБЕ.

Особено ценно е *Приложението* на дисертацията, защото по своята същност то представлява корпус на транскрибирана устна реч, която е подходяща за широк набор от бъдещи изследвания.

Характеристика на автореферата и публикациите

Авторефератът обхваща 40 страници и отразява вярно и точно съдържанието на дисертационния труд. На стр. 34 – 35 коректно са представени девет приноса на дисертацията. Особено важен от тях е последният – че няма един-единствен фактор, който да оказва влияние върху употребата на елизия в медийната реч. Това наблюдение може да бъде отправна точка за множество бъдещи изследвания, които да се фокусират върху различните фактори – културни, социални, психологически и пр., които могат да окажат влияние върху това езиково явление. Библиографията на автореферата съдържа 37 кирилски източника и 11 източника на латиница. В края му са представени и публикациите, свързани с дисертационния труд.

Публикациите на докторантката отразяват различни аспекти от изследваната в дисертационния труд проблематика. Те са публикувани в рецензирани и реферирани сборници и списания и с тях, както и чрез участието си в конференции, дисертантката е апробирала част от резултатите, които е представила в дисертационния труд.

Значимост на научните и практически резултати и приноси на дисертационния труд

Вече бе посочено, че дисертационният труд съдържа множество приноси, голяма част от които са представени от дисертантката в автореферата. Приносно е теоретичното цялостно разглеждане на елизията като многопластово езиково явление, но още по-ценна е експерименталната част, която разкрива множеството фактори, които имат отношение към реализирането на елизията в медийната реч. Много ценно е и проучването, първо по рода си, на средния темп на речта в българския език.

Критични бележки и препоръки.

В дисертационния труд се срещат, макар и спорадично, някои пунктуационни неточности и технически грешки. Те, разбира се, не намаляват ценността на труда, но преди публикуване на дисертацията във вид на монография, е добре да бъдат отстранени.

Както вече споменах, струва ми се, че би могло да се обърне по-голямо внимание на екстралингвистичните фактори, които имат отношение към елизията. В същото време си давам сметка, че един по-задълбочен поглед върху различните външни на езика фактори би удължил много текста на дисертацията и е по-добре да бъде предмет на следващи проучвания.

Заключение

На базата на гореизложеното изразявам своята цялостна положителна оценка за дисертационния труд „Елизията в съвременната българска медийна реч“ на докторант Соня Андонова Божанина. Дисертацията отговаря на изискванията за присъждане на образователната и научната степен „ДОКТОР“, затова убедено гласувам „ЗА“ присъждането на образователната и научната степен „ДОКТОР“ на Соня Андонова Божанина.

Дата: 29.08.2021

Рецензент: